Nr 22

Socialutskottets betänkande i anledning av motion om ett hälsocentrum i Vindeln.

Motionen

I motionen 1971:769 av herr Nygren m. fl. (s, c, fp, m, vpk) har hemställts »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning beträffande förläggning av ett hälsocentrum i Vindeln i huvudsak enligt de riktlinjer som angivits i motionen».

I motionen framhålls inledningsvis betydelsen av förebyggande hälsovård. Mot denna bakgrund finner motionärerna det utomordentligt angeläget att en anläggning för förebyggande hälsovård — ett hälsocentrum — kommer till stånd. De föreslår att frågan om förläggning av ett hälsocentrum till Vindeln utreds. Det bör bli utredningens uppgift att bedöma hur en sådan anläggning skall utformas och vilken inriktning och omfattning den bör ha.

I det följande lämnas i motionen vissa synpunkter på de behandlingsformer som bör förekomma vid anläggningen. Verksamheten bör ha stor bredd, från hälsoinriktad semesterrekreation och förebyggande hälsovård till rehabilitering och konvalescentvård. Motionärerna pekar i detta sammanhang på att ett hälsocentrum kunde bli av stort värde för den kliniska forskningen vid framför allt Umeå medicinska fakultet.

I motionen framhålls att anläggningen bör utformas så att den medger mångsidig användning. Härigenom kan man åstadkomma bästa möjliga driftekonomi och samtidigt säkra ett kontinuerligt utnyttjande. Turist- och fritidsintressen kommer här in i bilden anför motionärerna.

Den begärda utredningen bör, trots att ett hälsocentrum i hög grad berör de uppgifter som normalt åvilar landstingen, pröva även finanseringsfrågan.

I fråga om lokaliseringen av ett hälsocentrum finns enligt motionärerna en rad särskilda omständigheter som talar för att det bör förläggas till Vindeln. Härvid pekar motionärerna bl. a. på att Vindeln har ett geografiskt och kommunikationsmässigt gynnsamt läge med en intressant topografi och en omväxlande terräng.

Motionärerna framhåller att lokalisering av det föreslagna hälsocentrumet till Vindeln skulle vara av betydelse från sysselsättningssynpunkt och innebära utnyttjande av de miljövärden som man velat slå vakt om.

1970 års riksdag

I motioner till 1970 års riksdag yrkades att en plan borde utarbetas för anläggning av en rekreationsort — kurortsanstalt — i Vindelådalen. Motionerna behandlades av allmänna beredningsutskottet. Remissyttranden inhämtades från socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelsen i Västerbottens län och från rektorsämbetet vid Umeå universitet efter hörande av medicinska fakulteten.

Socialstyrelsen framhöll att det torde bli svårt att rekrytera kvalificerad sjukvårdspersonal till en sjukvårdsanläggning i Vindeln. Däremot ansåg styrelsen att det ej bör vara något hinder att en kuranstalt för friska personer i behov av vila, motion och rekreation byggs.

Riksförsäkringsverket upplyste att verket lämnar kostnadsfri vård åt personer, som lider av ledgångsreumatism och andra reumatiska sjukdomar. För ändamålet disponerar verket sjukhus i Nynäshamn, Tranås och Åre med sammanlagt omkring 580 vårdplatser. Till sjukhuset i Tranås är knuten en avdelning för betalande patienter, det s. k. badhotellet med 90 platser. Hotellet har visat sig mycket eftersökt av personer, som önskat vård — i första hand vid åkommor av förut nämnt slag — utan att vara i behov av egentlig sjukhusvård. Den omständigheten att kurhotellet ligger i anslutning till sjukhuset anses medföra vissa fördelar för såväl sjukhuset som hotellet eftersom man gemensamt kan utnyttja behandlings- och undersökningsresurser. Vårdkostnaderna för både sjukhuset och kurhotellet kan härigenom hållas nere. Avsikten är att i varierande omfattning använda badhotellet för sjukhuspatienter för att åstadkomma ökad flexibilitet i fråga om sjukhusets vårdresurser.

Vad beträffar de praktiska förutsättningarna att placera den av motionärerna tänkta kuranstalten i Vindelådalen framhöll verket följande.

Riksförsäkringsverkets erfarenhet av den sjukvårdande verksamheten ger vid handen att svårigheter kan föreligga att anskaffa läkare, sjuksköterskor, sjukgymnaster, kuratorer, läkarsekreterare m. fl. Så har varit fallet främst i Åre, där det varit mycket svårt att besätta platsen som överläkare och där man såsom underläkare fått och alltjämt har utländska medicine kandidater som regelmässigt stannar mycket kort tid. Att skaffa övrig personal av nyss angivet slag har likaledes varit mycket svårt, och svårigheterna har inte lättat. Däremot har man inte haft något besvär att skaffa annan personal såsom sjukvårds- och ekonomibiträden. I det hänseendet kan det sägas att sjukhuset torde ha haft viss inverkan på sysselsättningen i en utflyttningskommun av Åres karaktär om också inte i någon mera betydande omfattning (antalet hos sjukhuset anställda uppgår till knappt ett sjuttiotal).

Motionärernas syfte tycks snarast vara att skapa en rekreationsanläggning, som kanske inte så mycket har karaktär av sjukhus av det slag som verket driver i Tranås, Nynäshamn och Åre utan är närmare besläktad med det kurhotell som verket har i Tranås och det fjällhotell som då var under byggnad i Åre. Dock synes man lägga huvudvikten vid rekreation. Enligt verkets mening får det anses tveksamt om man under en stor del av året kan konkurrera med internationella kurorter med hänsyn

till det svenska klimatets beskaffenhet under t. ex. senhösten och vintern. Därför är det svårt att bedöma om en sådan anläggning har förutsättningar att kunna drivas och skapa sysselsättning åt bygdens befolkning. En anläggning av nu angivet slag skulle i huvudsak innebära en satsning på turism. Detta är i första hand en kommunal fråga. Om — och i så fall i vad mån — staten kunde tänkas lämna bidrag därtill har riksförsäkringsverket från sina utgångspunkter inte möjligheter att bedöma.

I yttrandet från *medicinska faktulteten vid Umeå universitet* i vilket yttrande *rektorsämbetet vid universitet* instämde anfördes, att en större anläggning i Vindelådalen för rekreation, medicinsk rehabilitering och konvalescentvård, kombinerad med allsidiga motionsanläggningar, avsedda för såväl vinter- som sommaridrotter, tveklöst skulle vara av stor betydelse för sjukvården inom Umeå regionsjukhus' upptagningsområde samt för den kliniska forskningen vid medicinska fakulteten i Umeå. Fakulteten tog inte ställning till var i Vindelådalen anläggningen borde placeras men påpekade bl. a. att Hällnäs sjukhus borde bilda kärnan i den föreslagna anläggningen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län, som överlämnade yttranden från landstingets förvaltningsutskott, länsläkarorganisationen, Västerbottens turisttrafikförbund samt kommunalnämnden i Vindeln, anförde för egen del följande.

Motionärerna har föreslagit en rekreationsanläggning i Vindelådalen. Enligt länsstyrelsens mening kan en anläggning av den typ som riksförsäkringsverket bedriver i Åre och Nynäshamn synas väl motiverad i övre Norrland, där en anläggning av sådant slag saknas. Placeras den i en ort i närheten av regionsjukhuset och universitetet i Umeå kan vårdspecialister och medicinsk expertis från dessa institutioner ställas till förfogande. Vindeln ligger med hänsyn härtill väl till. Orten har vidare en omväxlande och vacker natur samt tillfredsställande närservice och boendemiljö.

Samtliga de av länsstyrelsen hörda instanserna tillstyrkte likaså motionerna.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) upplyste att lokaliseringsstöd enligt gällande regler kan lämnas för uppförande av turistanläggningar. Till anläggning som helt eller till huvudsaklig del avser vård kan däremot inte lokaliseringsstöd erhållas. Styrelsen hade emellertid uttalat sitt intresse för lokaliseringsstöd för komplettering av turistanläggning med sådana anordningar, som möjliggör att anläggningen mellan säsongerna kan disponeras för konvalescentvård. En samverkan mellan turistnäringen och vårdmyndigheterna bör leda till bättre utnyttjande av lämpliga turistanläggningar och därmed till bättre lönsamhet. Styrelsen ansåg att ett successivt utbyggande av turistnäringen företrädesvis koncentrerad till tätorter lämpade för turism bör leda till det bästa resultatet.

Huruvida Vindeln framför andra orter i Västerbottens kustland bör

utbyggas till ett kombinat av turist- och vårdanläggning undandrog sig, framhöll styrelsen, dess bedömande. Motionen borde kunna överlämnas till sakkunniga för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m. för övervägande.

Allmänna beredningsutskottet förordade i sitt *utlåtande 1970: 47* att det av motionärerna upptagna spörsmålet om anläggande av en kuranstalt i Vindelådalen skulle utredas.

I en vid utskottsutlåtandet fogad reservation, som bifölls av båda kamrarna, avstyrktes motionerna. I reservationen anfördes bl. a. följande.

Utskottet anser att strävandena att förbättra sysselsättningssituationen i Vindelådalen främst bör inriktas på att söka lösa hithörande problem inom ramen för en totalplanering för området. Utskottet förutsätter att en sådan planering kommer till stånd utan onödig tidsutdräkt när det pågående utredningsarbetet ger erforderligt underlag härför. Att bryta ut ett speciellt projekt sådant som det av motionärerna föreslagna ur sitt sammanhang med planeringen i stort inger enligt utskottets mening betänkligheter. Den tveksamhet i fråga om projektet som uttalats av socialstyrelsen och riksförsäkringsverket bör vidare beaktas. Båda ämbetsverken framhåller att stora svårigheter torde uppstå för personalrekryteringen till den föreslagna anläggningen. Det kan anmärkas att riksförsäkringsverket grundar sin uppfattning på praktiska erfarenheter från bl. a. verkets sjukhus i Åre. Som riksförsäkringsverket framhållit är vidare en sådan anläggning i den mån den får anses innebära en satsning på turismen i första hand en kommunal angelägenhet.

Sakkunniga för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m.

De sakkunniga, som tillkallades sommaren 1969, har i uppdrag att utarbeta och successivt lägga fram förslag rörande lokalisering och utformning av anläggningar och områden för turism och friluftsliv. I sitt arbete bör de sakkunniga enligt direktiven sträva efter att skapa arbetstillfällen inom sysselsättningssvaga regioner. Utredningsuppdraget avser därför särskilt Norrland. En inventering av vilka områden som kan anses lämpliga för anläggningar för turism och friluftsliv bör utföras. Det är därvid viktigt att olika åldersgrupper kan få behovet av rekreation och motion tillgodosett. Särskild vikt bör läggas vid att underlätta för äldre och handikappade att utnyttja friluftsområden och anläggningar. Inventeringen kan avse såväl mark som redan säkerställts för friluftsändamål som annan lämplig mark.

De sakkunniga har genom tilläggsdirektiv utfärdade i maj 1970 fått i uppdrag att utreda frågan om utformningen m. m. av det statliga lokaliseringsstödet till turistnäringen. Utgångspunkten för detta arbete anges böra vara att lokaliseringsstöd får utgå endast då en ökning av sysselsättningsmöjligheterna eller serviceunderlaget på en ort bedöms som angelägen. De sakkunniga bör särskilt undersöka om stöd bör lämnas till enklare och billigare anläggningar av typ stugbyar o. d., dvs. an-

läggningar som bättre motsvarar efterfrågan från bredare befolkningsgrupper. Därjämte bör prövas om stöd bör utgå också till sådana gemensamma anläggningar som är av positiv betydelse för turismens utveckling inom de här avsedda områdena.

De sakkunniga skall vidare pröva huruvida skäl föreligger att i särskilda fall medge lokaliseringsstöd även till turistanläggningar utanför det allmänna stödområdet. Även samordningen mellan lokaliseringsstöd, lånegarantier och beredskapsarbeten samt övrigt statligt stöd till turistanläggningar skall ses över av de sakkunniga.

Vid sina överväganden i fråga om stödets form och storlek skall de sakkunniga beakta de konkurrenseffekter som stöd till nya turistanläggningar kan få i förhållande till anläggningar som tillkommit tidigare.

Utredningen har tillagts ytterligare utredningsuppdrag dels beträffande vandringsleder m. m. i fjällvärlden, dels beträffande Vindelälvsområdet. Sistnämnda uppdrag, som gavs den 3 april 1970, skall fullgöras med förtur. Uppdraget som föranletts av ett riksdagsbeslut år 1968 (rskr 1968: 392) innebär att utredningen skall utarbeta ett program för turism och friluftsliv inom Vindelälvsområdet och därefter inkomma med förslag till Kungl. Maj:t.

Utskottet

I motionen 1971: 769 yrkas att riksdagen skall begära en skyndsam utredning om förläggande av ett hälsocentrum i Vindeln i Västerbotten. Verksamheten skulle ha stor bredd, från hälsoinriktad semesterrekreation och förebyggande hälsovård till rehabilitering och konvalescentvård. Motionärerna framhåller särskilt att ett sådant hälsocentrum i Vindeln skulle kunna få betydelse för den medicinska forskningen vid Umeå universitet. Den föreslagna anläggningen motiveras i huvudsak av sysselsättningsskäl.

Vid förra årets riksdag avslogs två motioner, i vilka framställdes ett yrkande som är likartat med det nu behandlade. Därvid anfördes bl. a. att strävandena att förbättra sysselsättningssituationen i Vindelådalen främst borde inriktas på att söka lösa hithörande problem inom ramen för en totalplanering för området och att det ingav betänkligheter att bryta ut ett speciellt projekt sådant som det av motionärerna föreslagna ur sitt sammanhang med planeringen i stort.

Utskottet anser att detta uttalande fortfarande äger giltighet och kan därför inte tillstyrka att en särskild utredning av det slag som anges i motionen kommer till stånd. Det finns emellertid anledning att i detta sammanhang erinra om det utredningsuppdrag som ankommer på sakkunniga för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m. De sakkunniga skall enligt sitt huvuduppdrag utarbeta och successivt lägga fram förslag rörande lokalisering och utformning av anläggningar

och områden för turism och friluftsliv. De skall bl. a. beakta vikten av att olika åldersgrupper kan få behovet av rekreation och motion tillgodosett. Särskild vikt bör läggas vid att underlätta för äldre och handikappade att utnyttja friluftsområden och anläggningar. De sakkunniga har också i tilläggsdirektiv fått i uppdrag att utarbeta ett program för turism och friluftsliv inom Vindelälvsområdet. Det finns också anledning att peka på att de sakkunniga, likaledes enligt tilläggsdirektiv, även skall utreda lokaliseringsstödet till turistnäringen. Därvid bör de sakkunniga bl. a. pröva om stöd också bör utgå till sådana gemensamma anläggningar som är av positiv betydelse för turismens utveckling inom områden som kan komma i fråga för lokaliseringsstöd. Av det anförda framgår att den i motionen förordade anläggningen skulle få en inriktning som i vissa avseenden har ankytning till de sakkunnigas uppdrag. Med hänsyn härtill finner utskottet det vara befogat att motionen överlämnas till de sakkunniga för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av motionen 1971: 769 hos Kungl. Maj:t anhåller att motionen överlämnas till sakkunniga för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m.

Stockholm den 11 maj 1971

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s), Svensson i Kungälv (s), Hamrin (fp), Dahlberg (s), fru Skantz (s), herrar Larsson i Öskevik (c), Persson i Stockholm (s), Hyltander (fp), fru Sigurdsen (s)*, herrar Åkerlind (m), Andreasson (c)*, fru Marklund (vpk), herrar Bengtsson i Göteborg (c), Nisser (m)* och Nilsson i Växjö (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

N. O. Mauritzons Boktryckeri AB, Stockholm 1971